

YEDEK AKÇELER

*Yrd. Doç. Dr. Senar ÇAĞIRGAN TUNCER**

*Yrd. Doç. Dr. Yasin ULUSOY***

Öz

Ticari hayatta şirketler, ileride karşılaşılabilecekleri risklere karşı kâr ettikleri zamanlarda önlem almak zorundadır. Şirketler için bu önlemlerden en önemlisi yedek akçe ayırmaktır. Bu durumu dikkate alan kanun koyucu, sermaye şirketleri için belli bir oranda yedek akçe ayrılması konusunda zorunluluk getirmiştir. Ticaret Kanununda yer alan, zorunlu yedek akçe ayrılmasına ilişkin hükümler dışında şirketler, mali durumlarını güçlendirmek için, esas sözleşmelerinde belli bir oranda yedek akçe ayrılmasını öngörebilirler. Yedek akçe; ileride meydana gelebilecek riskli durumlara karşı, işletmenin devamını sağlamak ve pay sahiplerine kâr dağıtabilmek amacıyla, kazançlardan ayrılan kıymetlerdir. Çalışmamızda, yedek akçe kavramını, türlerini, yedek akçe ayrılmasını ve yedek akçenin çözülmesini incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler

Yedek akçe, Sermaye Şirketleri, I. ve II. Tertip Ayırımı, Kâr Payı, Sermaye Şirketlerinde Bilanço

* Pamukkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

** Pamukkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

RESERVE FUNDS

Abstract

In commercial life, companies must take precautions during profitable times against future risks. One of the most important precautions among these is reserving funds. Legislators who take this situation into consideration imposed an obligation to reserve a certain amount of reserve fund. Besides the provisions of the Commercial Code regarding mandatory reserve fund, in order to strengthen their financial conditions, companies may foresee reserving a certain amount of fund in their main contracts. Reserve fund is securities which are separated from the income in order to continue the existence of the company and distribute profit to shareholders in case of any risky situation. In our study, we are going to try to examine the concept of reserve fund, its types, reserving funds and resolving reserve funds.

Keywords

Reserve Fund, Equity Company, 1st and 2nd Disposal Discrepancies, Profit Share, Financial Accounts in Equity Companies

GİRİŞ

Her ticari işletmede olduğu gibi, Anonim Şirketler de, işletme faaliyetlerini sürdürürken, hem buldukları günleri hem de yarını düşünmek, gelecekte doğabilecek ve işletme faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyebilecek tehlikelere karşı, kar elde edilen yıllarda, karın bir kısmını pay sahiplerine dağıtmayarak, ayırım yapmak suretiyle tedbir almak zorundadır¹.

6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu döneminde sermaye şirketlerinin denetimi etkin ve objektif bir şekilde yapılamadığı için yedek akçelerin usulüne uygun bir şekilde ayrılıp ayrılmadığının tespiti mümkün olamamakta idi. Ancak 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu ile birlikte daha etkin ve işlevsel bir bağımsız dış denetim mekanizması getirilmesiyle birlikte yedek akçelerin kanuna uygun bir şekilde ayrılmasının da önü açılmıştır². Yedek akçeler ekonomik dalgalanmaların olduğu ortamlarda şirketler için bir sigorta vazifesi görecektir ve şirketlerin devamlılığını sağlanmasında etkin bir rol üstlenebilecek bir yapıdır.

6762 sayılı Kanunun yedek akçeleri düzenleyen hükümleri, uygulamada yorum güçlükleri doğurduğundan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda gerek kelimelerin seçiminde, gerek söz diziminde önemli değişiklikler yapılmış, ancak içeriğe hâkim olan temel düşünce ve hükümler değiştirilmemiştir. TTK. 610.madde gereği, Anonim şirketlerde finansal tablolar ve yedek akçeler ilişkin 514 ilâ 527 nci madde hükümleri limited şirketlere ve TTK 565. m. gereği paylı komandit şirketlere de uygulanacaktır³. Dolayısıyla yedek akçeler bütün sermaye şirketlerinde uygulama alanı bulacaktır.

¹ **Arslanlı**, Halil: Anonim Şirketler, C. IV-V, Anonim Şirketin Hesapları, Anonim Şirketin İnfisalı ve Tasfiyesi, İstanbul 1961, s. 69; **Çevik**, Orhan Nuri: Uygulamada Şirketler Hukuku, II. Bası, Ankara 1994, s. 413; **Çevik**, Orhan: Anonim Şirketler, 4. Bası, Ankara 2002, s. 998.

² **Ulusoy**, Yasin: Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim, Ankara 2007, s. 72-73.

³ **Kumkale**, Rüknettin: Limited Şirketler, II. Bası, Ankara 2006, s. 98-101.

I. KAVRAM

A. Yedek Akçe Kavramı

Ticaret Kanunu'nda yedek akçenin açık bir tanımı yapılmamış sadece yedek akçe ayrılma oranları ve hangi amaçlarla yedek akçe ayrılabilceği düzenlenmiştir. En temel tanımla, ileride meydana gelebilecek zararları kapatmak, beklenmeyen masraf, kayıp ve zararları karşılamak suretiyle işletmenin devamını sağlamak ve pay sahiplerine istikrarlı kar dağıtımına imkân vermek amacıyla, ihtiyaten kazançlardan ayrılan kıymetlere yedek akçe denir⁴.

Ancak yedek akçelerin oluşumunu, bu şekilde sadece kardan yapılacak bir ayırım olarak kabul etmek ve sınırlamak kavramı tam olarak açıklamada yetersiz kalacaktır. Çünkü aktiflerdeki değer artışları, düşük değerlendirme, agio⁵ ve ıskat kazançlarından⁶ da yedek akçeler oluşur⁷. Bu itibarla yedek akçe, Anonim Şirket Hesapları bakımından daha geniş bir ifadeyle, esas sermayeyi aşan net malvarlığı⁸ olarak tanımlanmaktadır⁹. Gerçekten Anonim Şirket bilançosunun pasif kısmında yer alan öz kaynaklar¹⁰ esas sermaye ve

⁴ **Arslanlı**, s. 69; **Çevik**, Orhan/**Azık**, Kenan: Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, Ankara 1971, s. 287; **Yılmaz**, Ejder: Hukuk Sözlüğü, 4. Bası, Ankara 1992, s. 986.

⁵ TTK 519/II b.1 uyarınca pay bedelinin nominal (itibari) değerini aşan bedelle satılması sonucu elde edilen kazancın, hisse senedi çıkarılmasından doğan masraflardan kalan kısmı kanuni yedek akçelere eklenir.

⁶ TTK 482. madde uyarınca sermaye koyma taahhüdünü yerine getirmeyen pay sahibinin elinden alınan payı da kanuni yedek akçenin kaynaklarından birini oluşturur.

⁷ **Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal/**Çamoğlu**, Ersin: Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 8. Bası, İstanbul 2000, s. 751; **Akbulak**, Yavuz: "Anonim Şirketlerde Kar Dağıtımı Esasları ve Yedek Akçeler", Ünal Tekinalp'e Armağan, C. I, İstanbul 2003, s. 173.

⁸ "Net Malvarlığı" hukuk literatüründe, borçları aşan malvarlığı (aktifler) olarak nitelendirilir. Net malvarlığı öz kaynaklara eşit olmakla birlikte muhasebe hukuku açısından bilançonun pasifinde yer alan kaynaklarla ilişkili değildir. Net mal varlığını muhasebe hukuku açısından öz kaynaklar terimi karşılar.

⁹ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s.751; **Türk**, Ahmet: "Anonim Ortaklıkta Gizli Yedek Akçeler", DEÜHFD 2002, C. IV, S. 4, s. 174; **Akbulak**, s. 173.

¹⁰ "Öz kaynak" deyimini yerine bazen "Öz Varlık" veya "Öz Sermaye" ifadeleri de kullanılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 173, dn.1. **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 751'de belirtildiği üzere öz kaynaklar, Anonim Şirket'e ait olan,

yedek akçelerden oluşmaktadır. Esas sermaye, kural olarak Anonim Şirketin esas sözleşmesinde ortakların koymayı taahhüt ettikleri sermaye olup, sabit bir rakamı ifade eder. Öz kaynakların diğer unsurunu teşkil eden yedek akçeler ise çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde de değineceğimiz üzere iş yılı içinde elde edilen kar veya uğranılan zarar, değer artışı veya değer kaybına bağlı olarak sürekli bir değişim gösterir. Bu sebeple yedek akçeler, öz kaynakların değişken unsurunu oluşturmaktadır¹¹.

B. Yedek Akçeler ve Benzer Kavramlar

1. Karşılıklar

6762 sayılı eski Ticaret Kanunu 465.madde 2. fıkrada karşılıklar, “ileride yerine getirilecek teslim ve tesellüm mükellefiyetlerinden veya bunlara benzer taahhütlerden doğması muhtemel zararlara karşılık olmak üzere konulan yedek akçeler” olarak tanımlanmıştır. 6102 sayılı TTK.’nın 75.maddeesinde ise gerçekleşmesi şüpheli yükümlülük ve askıdaki işlemlerden doğabilecek muhtemel kayıplar için Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörülen kurallara göre karşılık ayrılacağı öngörülmüştür. Buna göre, şirketin henüz yerine getirilmemiş taahhütleri veya ihtilafları sebebiyle doğmuş veya doğacak, ancak kesin miktarı kesinlikle kestirilemeyen borçlar¹² veya tahsili şüp-

3. kişilerin üzerinde herhangi bir hakkı olmadığı kaynakları ifade eder. Yabancı kaynaklar Anonim şirketin 3. kişilere olan borçlarıdır. Çalışmamızın Yedek Akçelerin Bilançoda Gösterilişi kısmında bu konu ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

¹¹ **Türk**, Ahmet: Anonim Ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığın Hukuki Sonuçları, Ankara 1999, s. 21; **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 174.

¹² Bilanço açısından borçlar 4 gruba ayrılmaktadır. İlk grupta her iki taraf için henüz taahhüt aşamasında kalması sebebiyle bilançoda gösterilemeyecek borçlar yer almaktadır. İkinci grubu ise; bilançoda sadece bilgi vermek amacıyla yer alan borçlar oluşturur. Bunlar kefalet ve garanti taahhütlerinden doğan mükellefiyetler, 3. şahıs lehine tesis olunan rehinlerdir. Üçüncü grupta yer alan borçlar; şu ana kadar sayılanlar hariç, işletmenin ödemesi kesin, konusu ve tutarı belli olan borçlardır. Bunlar bilançonun pasif kısmında borçlar olarak yer alır. Borçlar bilançonun pasif kısmında yer alan varlıkların yabancı kaynaklarını gösterir. Son grupta ise konumuz olan karşılıklar kısmında yer alan, dönemle ilgili, doğmuş veya doğması beklenen ve fakat miktarı kesinlikle kestirilememesi sebebiyle bilançoda borçlar kısmında yer alamayan rizikolar sayılabilir. İkinci grupta saydığımız taahhütlerden doğan veya doğması beklenen zarar da karşılık kaleminde yer alır. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Karayağçın**, mh, s. 106 vd.

heli alacaklar için karşılık ayrılır¹³. Karşılıklar her türlü zarar veya masraflar için değil, sadece ileride gerektirecek teslim ve tesellüm mükellefiyetlerinden veya buna benzer taahhütlerden doğan zararlar için ayrılabilirler. Bu itibarla karşılıkların kullanım amacı kanunda tahdidi olarak sayılmamakla birlikte, yedek akçelere göre daha kısıtlı tutulmuştur¹⁴. Karşılıklar, yedek akçeler gibi genel bir ihtiyat için değil, gerçekleşmesi muhtemel kanunda belirtilen türden ve dikkatten uzak tutulamayacak derecede yüksek riskleri karşılamak için ayrılırlar¹⁵.

Karşılıklar, hukuki ihtilaflar, vadeli borsa muamelelerinden doğan zararlar, müşterilere verilen her türden garantiler, sigorta edilebilen riskler, kambiyo zararları, çeşitli cezalar, biden fazla hesap dönemine dağıtılacak masraflar için ayrılabilir¹⁶. Bunun yanında kanunda açıkça belirtilmiş olmamakla beraber, işletme bilançosunun belli aktif kalemlerinde meydana gelen değer düşmeleri nedeniyle ayrılan karşılıklar da aynı niteliktedir¹⁷. Ayrıca bilançoda doğruluk ve açıklık ilkesi gereği, dönemle ilgili işlemiş ancak ödenmemiş kıdem tazminatları¹⁸, emeklilik paraları için ayrılanlar da karşılık kapsamındadır¹⁹.

Karşılıklar, yıllık kardan ayrılanlar ve yıl içinde şirket hesaplarında masraflardan düşülerek karı azaltıcı gider şeklinde tesis edilmek suretiyle iki gruba ayrılır²⁰. Karşılık ayırmak Anonim Şirketler için bir mükellefiyet olup, karşılık ayırmak için şirketin kar elde etmesi gerekmez²¹.

Ayrıma sebebi olan riskin gerçekleşmemesi veya gerçekleşme imkanının kalmaması halinde karşılıklar serbest kalır. Bu serbest kalan tutarlar, karşılıklar hesabından çıkartılarak, yılın karına ilave edilebilir veya yedek akçe hesabına geçirilebileceği gibi işletme içinde kendiliğinden oluşan gizli

¹³ **Çevik**, AŞ, s. 999; **Karayalçın**, Yaşar: Muhasebe Hukuku, Ankara 1988, s. 107.

¹⁴ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 752; **Çevik**, AŞ, s. 999.

¹⁵ **Tekil**, Fehima: Anonim Şirketler Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1998, s. 489.

¹⁶ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 752; **Çevik**, AŞ, s. 999.

¹⁷ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 752.

¹⁸ **Karayalçın**, mh, s. 107; **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 752.

¹⁹ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 752.

²⁰ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 752; **Çevik**, AŞ, s. 999.

²¹ **Karayalçın**, mh, s. 106.

yedek akçe olarak karşılıklarda tutulabilir²². Her üç halde de karşılık öz kaynak haline gelir.

2. Amortisman

Amortisman, işletmelerde kullanılan sabit aktif kıymetlerin (duran varlıkların) kullanıldıkları dönem içinde, yıpranma, aşınma, eskime ve teknik gelişme dolayısıyla uğradıkları değer azalmalarını karşılamak üzere gider ayrılma işlemidir²³. Amortismanlar, amorti edilen varlığın maliyetinden düşülerek bakiyenin aktife yazılması şeklinde bilançoya geçirilebileceği gibi; varlığın düşülmeden olduğu gibi aktif tarafa yazılarak, tenzilat edilen miktarın amortisman olarak pasife yazılması da mümkündür²⁴. İkinci halde bilançonun pasifinde yer alan ve her yıl ayrılan miktarlar bir önceki yıla eklenen amortisman kalemi esas sermayeyi aşan malvarlığı olmadığından yedek akçe olarak değerlendirilemez²⁵. Ayrıca amortisman, şirket zarar etse dahi ayrılır ve vergi bilançosunda gider olarak kabul edilir²⁶. Bu iki açıdan amortisman yedek akçeden ayrılır²⁷.

Amortisman eskime payını aşacak şekilde ayrılırsa gizli yedek akçe olarak öz kaynaklara dahil olur²⁸.

3. Aktarılan Kar

Geçen yıldan aktarılan kar, bir önceki yıl bilanço karından yedek akçeler ve sair fonlar için gerekli ayırım yapıp, kar payı da dağıtıldıktan sonra kalan ve bilançonun pasifinde ayrı bir kalem olarak yer alan safi kar

²² **Karayalçın**, mh, s. 108; **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 752; **Çevik**, AŞ, s. 999; **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 210.

²³ **Karayalçın**, mh, s. 103; **Çevik**, AŞ, s. 1000.

²⁴ **Karayalçın**, mh, s. 104; **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 753; **Çevik**, AŞ, s. 1000.

²⁵ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 753.

²⁶ Yedek akçeler ise birikmiş kar mahiyetinde oldukları için vergi bilançosunda gider olarak kabul edilerek, kurumlar vergisi matrahından düşülemez.

²⁷ **Karayalçın**, mh, s. 104.

²⁸ **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 209. Bu husus gizli yedek akçelerin ayrılma yöntemlerinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

bakiyesidir²⁹. Geçen yıldan aktarılan karın niteliği tartışmalı olmakla birlikte kabul edilen görüş geçen yıldan aktarılan karın olağanüstü yedek akçe olduğudur³⁰.

II. YEDEK AKÇE TÜRLERİ

A. Ayrılmalarını Öngören Kaynak Açısından

1. Kanuni Yedek Akçeler

Kanuni yedek akçeler, kanun tarafından ayrılması emredilen zorunlu yedek akçelerdir. Ticaret Kanunu'nun 519. maddesinde "Yıllık kârın yüzde beşi, ödenmiş sermayenin yüzde yirmisine ulaşınca kadar genel kanuni yedek akçeye ayrılır" demek suretiyle kanuni yedek akçe düzenlenmiştir. Bu hükme göre; bilanço safi kar³¹ gösterdiği takdirde, her yıl yedek akçe ayrılması zorunludur³². Kanuni yedek akçenin kanunda öngörülen tavana kadar ayrılması zorunlu olmakla birlikte bu tavan aşıldığı takdirde, zorunluluk ortadan kalkar³³. Kanuni yedek akçeler, TTK. 376.m. kapsamında anonim şirketlerde sermaye kaybı nedeniyle şirketin sona ermesinde de hesaba katılması gerekmektedir³⁴.

²⁹ **Moroğlu**, Erdoğan: Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, 2. Bası. İstanbul 2003.

³⁰ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 752.

³¹ Bir hesap döneminde, o döneme ait işletme faaliyetleri sonucu elde edilen hasıllattan, o döneme ait giderlerin çıkarılması sonucu bulunan rakama gayri safi kar denir. Gayri safi kardan ise, amortisman, karşılıklar ve vergiler ödendikten sora kalan rakama ise safi kar denir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Karayalçın**, MH, s. 114.

³² **Karayalçın**, s. 114.

³³ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 754; **Tekil**, s. 491. Ancak TTK 521/1 gereğince esas sözleşmeye konulacak bir hükümlerle veya genel kurul kararıyla, TTK 519. maddede öngörülen ölçüden daha fazla bir ölçü öngörülebileceği gibi tavan da yükseltilebilir. Bu şekilde esas sözleşmeye konulan hükümlerle ayrılan veya genel kurul kararıyla oluşan yedek akçelere, kanuni yedek akçeye benzeyen yedekler de denilmektedir. Bu yedek akçeler kanuni yedek akçelerin bir parçası olup, onun hükümlerine tabidirler. bkz. **Tekinalp/Çamoğlu**, s. 754; **Karayalçın**, s. 122; **Moroğlu**, s. 162, 164.

³⁴ **Altaş**, Soner: "Anonim Şirketlerde Eş Zamanlı Sermaye Azaltımı ve Artırımı", Mali Çözüm Dergisi, Temmuz-Ağustos 2014, s. 225-226.

Kanuni yedek akçeleri düzenleyen hükümler emredici nitelikte olup, şirket esas sözleşmesi veya genel kurul kararıyla kaldırılmaları veya sınırlandırılmaları mümkün değildir³⁵.

Kanuni yedek akçenin olağan ve olağan dışı olmak üzere iki kaynağı bulunmaktadır. Olağan kaynak safi kardan. Olağan dışı kaynak ise agio ve iskat kazancıdır³⁶.

Olağan kaynak olan safi kardan ayrılacak yedek akçelerin oranları Ticaret Kanunu safi kardan 519. madde 1. fıkra ve dağıtılmasına karar verilen kar payı üzerinden 2. fıkra 3. bent uyarınca yapılacak ayırım olarak iki şekilde tayin edilmiştir³⁷. Uygulamada bu ayırlara “I. tertip ayırım” ve “II. tertip ayırım” olarak isimlendirilmektedir³⁸.

2. Esas Sözleşmeye Dayanılarak Ayrılan (İhtiyari) Yedek Akçeler

Ticaret Kanunu'nun 521. madde uyarınca, Anonim Şirketlerin istedikleri takdirde, esas sözleşmelerine hüküm koymak suretiyle ayırmış oldukları yedek akçelere “ihtiyari yedek akçe”³⁹ denir. İhtiyari yedek akçeler, otonansman ve işletmenin mali durumunu güçlendirmek amacıyla ayrılabilirler⁴⁰. Esas sözleşmede;

- Ticaret Kanunu 519 madde 1. fıkrada düzenlenen I. tertip kanuni yedek akçe olarak safi karın %5'inden fazla bir oranda ayrılması,
- Tavanının ödenmiş sermayenin %20'sinden fazla bir miktarın ayrılması,

³⁵ **Doğanay**, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. II, 2. Bası, Ankara 1981, s. 1049. Kanuni yedek akçe ayrılmaması durumunda; kanuni yedek akçe ayrılmayan genel kurul kararının iptali istenebilir ayrıca kar dağıtılmışsa yedek akçe ayrılması gereken kısmı kadar fiktif kar dağıtımı söz konusu olur. Bkz. **Karayalçın**, s. 120.

³⁶ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 756; **Akbulak**, s. 173.

³⁷ **Ansay**, Tuğrul: Anonim Şirketler Hukuku, 6. Bası, Ankara 1982, s. 292; **Karayalçın**, s. 116; **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 757.

³⁸ **Erdamar**, Cengiz: Anonim Ortaklıkta Karın Dağıtımı ve Vergilendirilmesi, İstanbul 1982, s. 11; **Çevik**, Şirketler Hukuku, s. 413.

³⁹ “İhtiyari yedek akçe” terimi yerine “akdi yedek akçe” terimi de kullanılmaktadır.

⁴⁰ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 754; **Akbulak**, s. 175, **Altaş**, Soner: “Anonim Şirketlerde Yedek Akçeler”, Bankacılık Dergisi, Sayı:96, 2016, s. 35.

- Veya başkaca yedek akçe ayrılması ve bunların kullanılma yerlerinin de belirlenmesi mümkündür⁴¹.

3. Genel Kurul Kararıyla Ayrılan (Olağanüstü) Yedek Akçeler

Olağanüstü (fevkalade) yedek akçeler, dağıtılmayan karların toplanmasından oluşur. Genel kurul, eğer esas sözleşme uygunsuzsa, yıllık karı kısmen veya tamamen dağıtmaya veya yedek akçe ayırmaya yetkilidir⁴². Aksi esas sözleşmede belirtilmemişse bunun için adi çoğunluk yeterlidir⁴³.

Ticaret Kanunu 523. madde 2. fıkrasında genel kurulun, ortaklığın devamı, istikrarlı kar dağıtımının sağlanması bakımından uygun ve yararlı olduğu takdirde kanun ve esas sözleşmede belirtilenler dışında yedek akçe ayrılmasına ve yedek akçelerin kanun ve esas sözleşmedeki sınırlarının artırılmasına karar verebileceğini hükme bağlamıştır⁴⁴.

B. Kullanım Serbestliğine Sahip veya Amaca Bağlı Olmaları Açısından

1. Genel Amaca Bağlı Yedek Akçeler

Herhangi bir amaç için ayrılmamış, ihtiyaç olduğu her halde kullanma imkanı bulunan ihtiyari ve olağanüstü yedek akçelerdir⁴⁵. İhtiyari ve iradi yedek akçeler, ayrılmaları ve kullanılmaları kanun tarafından emredilmiş olmayıp, esas sözleşme veya genel kurul kararına dayanarak ayrılan yedek akçelerdir⁴⁶. İhtiyari ve olağan üstü yedek akçeler, esas sözleşme veya genel kurul kararıyla belli bir amaca tahsis edilebilecekleri gibi, böyle bir amacı ihtiva etmemeleri durumunda Ticaret Kanunu'nun olağanüstü yedek akçe-

⁴¹ **Örmeci**, Musa: "Anonim Şirketlerde Yedek Akçeler ve Kar Dağıtımı", Vergi Dünyası 1988, C. VI, S. 81, s. 7; **Çevik/Azık**, s. 289, 290.

⁴² **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 755; **Akbulak**, s. 175; **Kumkale**, Rüknettin: Anonim Şirketler, Ankara 2003, s. 189.

⁴³ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 755.

⁴⁴ **Çevik/Azık**, s. 290; **Örmeci**, s. 7; **Akbulak**, s. 175

⁴⁵ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 755; **Akbulak**, s. 175.

⁴⁶ **Moroğlu**, s. 161.

lerin ayrılmasını ilişkin 523. maddesindeki genel amaçlar çerçevesinde kullanılabilir⁴⁷.

2. Belirli Amaca Bağlı Yedek Akçeler

Belirli amaç için kullanılabilen yedek akçelerdir. Kanuni yedek akçeler bu hükme girer. Ticaret Kanunu 519. madde 3. fıkra “Genel kanuni yedek akçe sermayenin veya çıkarılmış sermayenin yarısını aşmadığı takdirde, sadece zararların kapatılmasına, işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi devam ettirmeye veya işsizliğin önüne geçmeye ve sonuçlarını hafifletmeye elverişli önlemler alınması için kullanılabilir” demek suretiyle bu hususu düzenlemiştir. Buna göre, kanuni yedek akçeler ister olağan ister olağanüstü kaynaklardan ayrılсын kanuni yedek akçeler esas sermayenin yarısını geçmedikçe ancak kanunda sayılan haller için kullanılabilir⁴⁸.

C. Bilançoda Yer Alış Şekillerine Göre

1. Açık Yedek Akçeler

Anonim şirketlerde yedek akçeler, safi karın dağıtılmayan bir bölümü olup, esas sermayenin ödenmiş kısmı ile birlikte bilançonun pasifinde gösterilir⁴⁹. Açık yedek akçeler, bilançoda açıkça görülen yedek akçelerdir⁵⁰. Kanuni, ihtiyari ve olağanüstü yedek akçeler bu grupta yer alır⁵¹. Açık yedek akçeler genel kurulca bilinen ve bilançoya dayanılarak ayrılan yedek akçelerdir⁵². Bu yedek akçelerin bilançonun pasif kısmında, yedek akçeler kalemi olarak yer alması bilançoda süreklilik ve devamlılık ilkesinin yanı sıra gerçeklik ve açıklık ilkelerinin de uygulanmasını sağlar.

⁴⁷ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 755; **Moroğlu**, s. 162, 163.

⁴⁸ Bu hüküm gereğince kanuni yedek akçenin şirket esas sermayesinin yarısını aşan kısmı, esas sözleşme ile başka bir maksada ayrılmadığı sürece kullanımı serbesttir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Moroğlu**, s. 159.

⁴⁹ **Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan: Şirketler Hukuku, II. Baskı, Bursa 2012, s. 259.

⁵⁰ **Ansay**, s. 292; **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 755; **Akbulak**, s. 176.

⁵¹ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 755, 756; **Akbulak**, s. 176.

⁵² **Karayalçın**, s. 113.

2. Gizli Yedek Akçeler

6762 sayılı Eski Ticaret Kanunu'nun 458.maddesi açıkça gizli yedek akçe ayrılmasına izin vermişti. Eski TTK. "dürüst resim ilkesini" gizli yedek akçe ayırmasına izin vermekle kendisi delmişti⁵³. Burada şirketlerin mali durumunun olduğundan daha iyi gösterilmesi 3. kişilerin⁵⁴ korunması açısından kesinlikle yasakken, olduğundan daha kötü durumda gösterilmesi bu durumlarda kabul edilmiş olmaktadır. 6102 sayılı TTK. na bu hükmün alınmaması pay sahiplerinin lehinedir. Zira şirketler artık gizli yedek akçe ayıramayacak ve bu durum pay sahiplerinin daha fazla kar payı almasına gelecektir⁵⁵. 6102 sayılı TTK. da her ne kadar gizli akçe ayrılmasına izin verilmemiş olsa dahi, aktiflerin bilanço günündeki kıymetlerinden daha aşağı bir kıymette bilançoya konması yoluyla gizli yedek akçe ayrılabilmesi mümkündür.

Gizli yedek akçe, bilançoda gözükmeyen yedek akçelerdir⁵⁶. Gizli yedek akçeler, gerçek malvarlığı değeri ile bilançoda gösterilen değeri arasındaki veya öz kaynakların, bilançoda görülen kısmı ile işletme ekonomisi bakımından haiz oldukları gerçek değer arasındaki fark olarak da tanımlanabilir⁵⁷. Gizli yedek akçeler öz kaynaklara dahil olmakla birlikte, onun görünmeyen kısmını teşkil ederler⁵⁸. Gizli yedek akçeler, aktiflerin düşük değerlendirilmesi veya pasiflerin fazla gösterilmesi sonucu doğabilir⁵⁹.

⁵³ Arslanlı, s. 77.

⁵⁴ 3. kişiler, müstakbel şirket ortakları veya bu şirkete yabancı kaynak tesis etme fikrinde olan kişiler olabilir.

⁵⁵ Yavuz, Mustafa: "Anonim Şirketlerde Kar Payı Alma Hakkını Kısıtlayan Unsurlar", Mali Çözüm Dergisi, Kasım-Aralık 2013, s. 90.

⁵⁶ Arslanlı, s. 74; Türk, Gizli Yedek Akçeler, s. 175.

⁵⁷ Türk, Gizli Yedek Akçeler, s. 175; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 755; Akbulak, s. 176.

⁵⁸ Türk, Gizli Yedek Akçeler, s. 175.

⁵⁹ Karayalçın, s.124; Ansay, s. 294; Arslanlı, s. 78; Akbulak, s. 176; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 755; Türk, Gizli Yedek Akçeler, s. 175. Ancak bazı aktiflerin bilançoda gösterilmemesi veya fiktif borç yaratılması suretiyle gizli yedek akçe ayrılamaz. Caiz gizli yedek akçe ile sahte bilançonun birbirinden ayrılması gerekir. Bkz Karayalçın, s. 125; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 755. Good will yani işletme değeri gibi haklar gizli yedek olarak kabul edilemez. Çünkü bunların gereğinde çözümlenip bilançoda gösterilmesi

Gizli yedek akçelerin gizliliği bilanço ile sınırlı olup, ortaklık defter ve kayıtlarında düzenli ve dürüst muhasebe ilkesi gereğince bunların gizlenmesi mümkün değildir⁶⁰

Gizli yedek akçe ayırmaya yönetim kurulu yetkilidir. Anacak yönetin kuru gizli yedek akçelerin niteliği ve harcanma yerleri hakkında denetçilere bilgi verilmesi gerekir⁶¹. Bu itibarla gizli yedek akçelerin varlığı ve miktarı yönetim kurulu ve denetçiler tarafından bilinmektedir. Bu itibarla gizli yedek akçe ayrılması, genel kurulun tamamen bilgisi dışında yapılmaktadır⁶². Ancak bilançoyu tasdik eden genel kurul da bir nevi gizli yedek akçe ayrılmasına zımni muvafakat vermiş olmaktadır⁶³.

Gizli yedek akçe ayırımı bilançonun açıklık ve dürüstlük ilkelerine uygun şekilde düzenlenmesini zedeler niteliktedir⁶⁴.

Gizli akçeler de kendi aralarında iradi zorunlu (kendiliğinden oluşan) ve takdiri gizli yedek akçe olarak ayrılmaktadır.

a. İradi Gizli Yedek Akçeler

İradi gizli yedek akçe, kanunun öngördüğü ölçüde, yönetim kurulunun bilerek ve isteyerek tesis ettikleri gizli yedek akçelerdir⁶⁵. Yönetim kurulu bilinçli şekilde aktifleri daha düşük değerde gösterme, pasif kalemleri daha yüksek tutma şeklinde iradi gizli yedek akçe ayırabilmektedir⁶⁶.

İradi gizli yedek akçeler, değerlendirme yapanın takdirinden değil, yönetim kurulunun gizli yedek akçe ayrılması yönündeki bilinçli kararından kaynaklanır. Bu itibarla karın daha düşük tespiti değil, yönetim kurulunun tespit

mümkün değildir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Arslanlı**, s. 74, 75; **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s.177.

⁶⁰ **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 176.

⁶¹ **İmregün**, Oğuz: Anonim Ortaklıklar, 3. Bası, İstanbul 1974, s. 245; **Karayalçın**, s. 124.

⁶² **İmregün**, s. 245; **Karayalçın**, s. 124. Ayrıca yönetim kurulunun gizli yedek akçe ayırma hususundaki yetkisi genel kurulun kar dağıtımı hakkındaki yetkisini daraltmaktadır. Bkz. **Karayalçın**, s. 125; **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 199.

⁶³ **Domaniç**, Hayri: Anonim Şirketler, İstanbul 1978, s. 1101.

⁶⁴ **Türk**, s. 178.

⁶⁵ **Karayalçın**, s. 124; **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 199.

⁶⁶ **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 200.

ettiği gerçek karın daha düşük gösterilerek⁶⁷, karın bir kısmının şirkette tutulması sözkonusudur. Bu itibarla karın tespiti değil kullanılması aşamasında iradi yedek akçe ayrılabilir⁶⁸.

b. Zorunlu (Kendiliğinden Oluşan) Yedek Akçeler

Gizli yedek akçe aktif kalemlerin kanunda öngörülen hükümler çerçevesinde değerlendirilmesi⁶⁹ veya ayrılan karşılığa konu rizikonun gerçekleşmemesi yahut gerçekleşme ihtimalinin kalmaması durumunda karşılık hesabında tutulan yedek akçeler kendiliğinden oluşmuştur⁷⁰.

Aktif kalemlerin kanun gereği değerlendirilmesi sonucu oluşan gizli yedek akçeler, teknik anlamdaki iradi yedek akçelerden çözümleri bakımından farklılıklar gösterirler. Bu tür yedek akçeler ancak yeniden değerlendirme yoluyla veya gizli yedek oluşturan aktifin satılması sonucu çözülebilirler⁷¹.

c. Takdiri Gizli Yedek Akçeler

Takdiri yedek akçeler, bilanço kalemlerinin değerlendirilmesi sırasında ortaya çıkar. Buna göre bilançonun hazırlanması sırasında, ihtiyatlı bakış açısıyla aktiflerin daha düşük değerlendirilmesi ya da pasiflerin olduğundan daha yüksek miktar olarak belirlenmesi durumunda, yönetim kurulunun asıl amacı kar payından gizli yedek akçe ayırmak olmamakla beraber, tesadüfi olarak gizli yedek akçe oluşur⁷².

⁶⁷ Aktiflerin daha düşük değerlemesi veya pasiflerin daha yüksek gösterilmesi suretiyle kar daha düşük gösterilir.

⁶⁸ **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 200.

⁶⁹ Örnek olarak kanun aktiflerin en yüksek maliyet değeri ilkesi gereğince bunların değer artışlarından etkilenmeksizin maliyet değeri üzerinden bilançoya geçirilmesini hükme bağlamıştır. Bu durumda enflasyonist bir ortamda bu aktifin bilançodaki değeri piyasa değerinin altında kalacaktır. Bu itibarla iki değer arasındaki fark kendiliğinden oluşan gizli yedek akçedir. Aynı durum kanun gereği her yıl bilançoda amortisman ayrılan bir aktifin bir süre sonra bilançoda gerçek değerinin çok altında bir değerde kalması sonucu yine iki değer arasındaki fark gizli yedek akçe oluşturur.

⁷⁰ **Karayalçın**, s. 124; **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 201.

⁷¹ **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 201.

⁷² Örneğin bir rizikonun olduğundan daha yüksek takdir edilmek suretiyle, fazla karşılık ayrılması takdiri gizli yedek akçenin oluşumuna sebebiyet verir. Takdiri ile iradi yedek

D. Ayrıldıkları Kaynağın Kökeni Bakımından

1. Kar Yedekleri

Yedek akçeler zorunlu veya isteğe bağlı olarak kardan ayrılacakları gibi, aktiflerin düşük değerlendirilmesi veya karşılıkların fazla ayrılması durumunda gerçekte oluşan kardan daha düşük bir kar gösterilerek, bu kar şirkette bırakılmak suretiyle yine kökeni kar olan gizli yedek akçe ayrılmış olmaktadır⁷³. Bu şekilde kardan ayrılan yedek akçelere kar yedek denir.

2. Sermaye Yedekleri

Agio veya ıskat yoluyla oluşan kanuni yedek akçelerin kaynağının kökeni esas itibariyle sermayedir. Ayrıca şirketin kuruluşunda veya şirketlerin birleşmesinde, ayın sermayenin olduğundan düşük değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan gizli yedek akçeler de sermaye yedeği olarak karşımıza çıkar⁷⁴.

III. YEDEK AKÇELERİN DİĞER KANUNLARDA DÜZENLENİŞİ

A. Sermaye Piyasası Mevzuatı

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu 19. madde 2. fıkrasında “ Kanunen ayrılması gereken yedek akçeler ve esas sözleşmede pay sahipleri için belirlenen kâr payı ayrılmadıkça başka yedek akçe ayrılmasına, ertesi yıla kâr aktarılmasına ve intifa senedi sahiplerine, yönetim kurulu üyelerine ve ortaklık çalışanlarına kârdan pay dağıtılmasına karar verilemeyeceği gibi, belirlenen kâr payı ödenmedikçe bu kişilere kârdan pay dağıtılamaz.” demek suretiyle bir düzenleme getirmektedir.

B. Bankalar Kanunu

5411 sayılı Bankalar Kanunu 44. maddesi gereğince Türkiye’de faaliyette bulunan bankalar yedek akçe ayırmakla yükümlüdürler. Yedek akçeler,

akçenin ayrımı her zaman mümkün olmayabilir. Zaten bu ayırımın pratikte bir yararı yoktur. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 202.

⁷³ **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 201.

⁷⁴ **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 177.

bankaların Türk Ticaret Kanunu ve ilgili kanunlar ile ana sözleşmelerine göre ayırdıkları yedek akçelerinden varsa bilanço zararının düşülmesinden sonra elde edilen tutardır⁷⁵.

Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmeliğin 4. maddesinin 3. fıkrasında da “Yedek akçeler, bankaların Türk Ticaret Kanunu ve ilgili kanunlar ile ana sözleşmelerine göre ayırdıkları yedek akçelerin toplamından bilançoda yer alan net dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamının düşülmesi suretiyle hesaplanır” denilmek suretiyle TTK ya atıf yapılarak düzenlenmiştir.

C. Kooperatifler Kanunu

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 38. maddesi gereği ana sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı takdirde ortaklarla yapılan muamelelerden bir yıllık faaliyet sonunda elde edilen hasılanın tamamı gelir gider farkı olarak kooperatifin yedek akçelerine eklenir. Bir yıllık faaliyet neticeleri menfi olduğu takdirde açık, yedek akçelerden ve bunların kafi gelmemesi halinde ek ödemelerle veya ortak sermaye paylarıyla karşılanır. Menfi neticeler ortadan kaldırılmadıkça gelir gider farkı ve faiz dağıtımı yapılamaz.

Gelir-gider farkının en az % 10’u yedek akçeye, kooperatif üst kuruluşlarında ise buna ilaveten en az % 5’i fevkalade yedek akçeye ayrılmadıkça ortaklara dağıtım yapılmaz. Yedek akçelerin ortaklara dağıtılacağına dair ana sözleşmeye konacak hükümler geçerli değildir (Kooperatifler Kanunu m.39)⁷⁶.

Kooperatiflerde gelir gider farkından ilk önce yedek akçe ile kanun veya ana sözleşme gereğince kurulan diğer fonlara yatırılacak paralar ayrılır. Yedek akçelerin ve özel fonların kullanılış şekil ve şartları ana sözleşmede gösterilir (Kooperatifler Kanunu m.41).

⁷⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Eyüpgiller**, Servet: Bankalar Kanunu Şerhi, 1981, s. 6; **Doğanay**, s. 1047.

⁷⁶ **Çalışkan**, Merdan: “Yapı Kooperatiflerinde Ayrılan Ortaklara yapılacak ödemeler ve Varlıklardan pay verilmesi”, Mali Çözüm Dergisi, Kasım-Aralık 2011, s. 83.

IV. TÜRLERİNE GÖRE YEDEK AKÇELERİN AYRILMASI

A. Kanuni Yedek Akçeler

Kanuni yedek akçeler olağan ve olağanüstü olmak üzere iki kaynaktan ayrılır. Ticaret Kanunu 519. madde uyarınca ayrılma kaynakları ve oranları şu şekilde düzenlenmiştir:

1. Olağan Kaynaktan Ayırım

Yedek akçenin ayrıldığı olağan kaynak safi kar olup, I. tertip ve II. tertip olmak üzere iki aşamalı bir dağıtım söz konusudur.

a. Birinci Tertip Ayırım (TK. m.519/I)

Anonim şirketler 519. maddenin 1. fıkrası gereği her yıl safi karın yüzde beşini⁷⁷, ödenmiş esas sermayenin yüzde yirmisini buluncaya kadar yedek akçe ayrılması zorunludur. Safi kar olmaması durumunda bu ayırım yapılamaz⁷⁸. Birinci ayırımı esas sermayenin beşte biri tavan olarak belirtilmiştir. Bu tavanın aşılması durumunda zorunluluk ortadan kalkar.

b. İkinci Tertip Ayırım (TK. m.519/II, b.3)

Ticaret Kanunu 519. madde II. fıkra, 3⁷⁹. bent gereğince; ilk ayırım yapıldıktan sonra ortaklara kardan ödenmiş sermayenin %5'ini⁸⁰ aşan bir

⁷⁷ Safi karın hesabında önceki yıllar karı, daha önce yedek akçe ayırımına konu olduğu için dikkate alınmaz. Bkz. Arslanlı, s. 84; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 757. Yazar aynı yerde ayrıca yönetim kurulu tarafından işletme gideri olarak nitelendirilemeyen yönetim kurulu tarafından karı azaltıcı harcamalar tasarruf edilebilir kara eklenmelidir demektedir.

⁷⁸ Karayalçın, s. 117; Altaş, Soner: “Anonim Şirketlerde Kanuni ve İhtiyari yedek Akçe Ayırımı”, Bankacılık Dergisi, Sayı: 93, 2015, s. 35.

⁷⁹ 6762 sayılı eski Ticaret Kanunu'nun 466. maddesinde yer alan “pay Sahipleri için % 5 kar payı ayrılması” ibaresi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda “yüzde beş oranında kâr payı ödendikten sonra” şeklinde değiştirilmiştir. Anılan değişikliğe ilişkin olarak TTK'nın 519. Maddesinin gerekçesinde “466 nci maddenin ifadesi, uygulamada yorum güçlükleri doğurduğundan gerek kelimelerin seçiminde, gerekse söz diziminde önemli değişiklikler yapıldığı” belirtilmiştir. Buradan, Yasa Koyucunun ETK'nin 466. maddesinde yorum güçlüğüne sebebiyet veren hususlardan biri olan “% 5 kâr payı ayrıldıktan

dağıtım yapılmışsa ikinci ayrıma gidilir⁸¹. Birinci ayrımdan sonra pay sahipleri için %5⁸² oranında kar payı ödendikten sonra, pay sahipleri ile kara iştirak eden diğer kimselere⁸³ dağıtılması kararlaştırılan kısmın onda biri⁸⁴ kanuni yedek akçeye ilave edilir⁸⁵.

İkinci tertip ayırım yapılırken kanunda dağıtılması kararlaştırılan kar denildiği için, birinci tertip ayrımdakinin aksine, o döneme ait dağıtılacak safi kar değil, geçen yıldan aktarılan yedek akçeler ve geçen yıldan aktarılan kar da esas alınır⁸⁶. Kar payı avansı dağıtılması durumunda dağıtılabilecek kar payı avansı tutarının yüzde onu ikinci tertip yedek akçe olarak ayrılır⁸⁷.

sonra” ibaresini bilinçli olarak “yüzde beş oranında kâr payı ödendikten sonra” şeklinde değiştirdiği anlaşılmaktadır. **Altaş**, Soner: “Anonim ve Limited Şirketlerde Birinci Temettünün Ödenmesi Zorunlu Mudur?”, Mali Çözüm Dergisi, Eylül-Ekim 2003, s. 124-125.

⁸⁰ İkinci ayrımda neyin %5’inin alınacağı açık olmamakla birlikte doktrinde baskın görüş TK.519/I’deki gibi esas sermayenin %5’inin hesaplanmasıdır. Bu hususta bkz. **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 758.

⁸¹ **Akbulak**, s. 174; **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 758.

⁸² Burada %5’de, pay sahiplerinden başka kara iştirak eden diğer kişilere dağıtılacak karın da hesaba katılıp katılmayacağı tartışmalıdır. Bu oranın sadece pay sahiplerini ilgilendirdiği görüşü baskındır. bkz. **Karayalçın**, s. 117.

⁸³ Kara iştirak eden kişiler pay sahipleri yanında kardan pay alan kişilerdir. Burada YK üyelerinin kazanç payları, intifa senedi sahiplerinin kazanç iştirak hakkı, kara katımlı tahvil hamillerinin hakkı, kurucu payları vs girmektedir. Müdür vs kişilerin maaş, prim gibi hakları maaşlarının bir kısmını teşkil ediyorsa, masraf niteliğine haiz olup, yıllık karın gerçekleşmesinden önce doğmuşlardır. Bu bakımdan bu kapsamda yer alamazlar. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 761.

⁸⁴ İkinci ayırımın oranı dağıtılması kararlaştırılan karın onda biridir. Bir grup yazar dağıtılacak karın ona bölünmesini, bir grup yazar ise onbire bölünmesini kabul etmektedir. **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 761.

⁸⁵ **Birsel**, Mahmut Tevfik: “İstikrarlı kar dağıtımını temin için ayrılacak yedek akçeler ile idare meclisi azalarının kazanç payları arasındaki ilişki”, BATIDER 1955, C. III, S. 2, s. 295; **Karayalçın**, s. 177; **Akbulak**, s. 174; **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 758; **Doğanay**, s. 1050.

⁸⁶ **Karayalçın**, s.177; **Tekil**, s.492,493; **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 761.

⁸⁷ **Başak**, Levent: “TTK. ve SPK. Hükümlerine Göre Kar Payı Avansı Dağıtımına İlişkin Esaslar ve Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar”, Vergi Sorunları Dergisi, Kasım 2012, Sayı: 314, s. 143.

2. Olağanüstü Kaynaktan Ayırım

a. Emisyon Primlerinden (Agio) Doğan Kazançlar

Ticaret Kanunu 519. madde 2. fıkra, 1. bent uyarınca Anonim Şirket tarafından çıkarılan hisse senetlerinin itibari kıymetlerinden fazla bir bedelle satılması suretiyle sağlanacak gelir, hisse senetlerinin çıkarılma masrafları indirildikten sonra, itfalara ve yardım işlerine sarf edilmeyen kısmı kanuni yedek akçe teşkil eder⁸⁸.

b. İptal Edilen Pay Senetlerinden Elde Edilen Kazançlar

Ticaret Kanunu 482. madde gereğince yönetim kurulu, sermaye koyma borcunu yerine getirmeyen mütemerrit ortağı, iştirak taahhüdünden ve yaptığı kısmi ödemelerden doğan haklardan mahrum etmeye ve yerine bir başka ortak almaya ve kendisine verilmiş hisse senetlerini iptal etmeye yetkilidir. Bu şekilde iskata konu olan payların bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, bunların yerine çıkartılan hisse senetlerinden elde edilen hasılatla noksanı kapatıldıktan sonra, artan kısmı, kanuni yedek akçeye eklenir⁸⁹.

B. İhtiyari Yedek Akçeler

Ticaret Kanunu 521. madde 1. fıkrasına göre esas sözleşmede kanuni yedek akçe sınırlarının artırılması suretiyle ayrılabilirler. Bu tür yedek akçeler, kanuni yedek akçelere dâhil olup, kanuni yedek akçe niteliği gösterirler⁹⁰. Bu sebeple aynı kanuni yedek akçelerde öngörülen amaçlarla kullanılabilirler⁹¹.

Ticaret Kanunu 521. madde 2. fıkrada ise kanuni yedek akçeler dışında ayrı kalem olarak da yedek akçe ayrılması mümkündür. Bunların kullanım yerleri hakkında kanunda bir sınırlama yapılmamıştır.

⁸⁸ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 762; Doğanay, s.1050.

⁸⁹ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 762; Doğanay, s.1050.

⁹⁰ Karayalçın, s. 122; Moroğlu, s. 162; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 763.

⁹¹ Moroğlu, s. 162; Akbulak, s. 175.

C. Olağanüstü Yedek Akçeler

Ticaret Kanunu 523. madde 2. fıkra hükmü, şirketin işletme faaliyetlerinin devamlı gelişimi ve kar payının dağıtılmasını temin için münasip ve yararlı olduğu takdirde genel kurulun, kanun ve esas sözleşmede zikredilenlerden başka yedek akçe ayırması veya kanuni veya sözleşmesel yedek akçelerin sınırlarının artırılması şeklinde yedek akçe ayırabilmesine olanak tanımaktadır⁹².

Buna göre kanuni veya sözleşmesel yedek akçelerin sınırlarının artırılması şeklindeki ayrımlarla elde edilen yedek akçeler, kanuni veya ihtiyari yedek akçelerin kaderine tabidir⁹³.

D. Gizli Yedek Akçeler

Aktiflerin bilanço günündeki kıymetlerinden daha aşağı bir kıymette bilançoya konması yoluyla gizli yedek akçe ayrılabilmesi mümkündür. Ancak buradan sınırsız bir keyfilik anlaşılmamalı, dürüst ve düzenli muhasebe uygulaması ve ilkeleri çerçevesinde ayırım yapılmalıdır. Buna göre aşağıda belirtilen şekillerde ayırım yapılabilir:

- Aktiflerin düşük değerlendirilmesi

Aktifler, maliyet değeri⁹⁴ üzerinden bilançoya geçirilir⁹⁵. Bu itibarla aktiflerin maliyet değerinin altında bir değerle bilançoya geçirilmesiyle oluşabilecek yedekler yanında, değer artışları sebebiyle kendiliğinden de gizli yedek akçe oluşmaktadır⁹⁶.

Bunun yanında şirketin kurulması sırasında veya şirket birleşmelerinde ayın olarak konan sermayenin düşük değerlendirilmesi veya gereğinden fazla miktarda amortismanın duran varlıkların değerinden düşülmesi yahut

⁹² **Moroğlu**, s. 163; **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 763.

⁹³ **Moroğlu**, s. 164.

⁹⁴ İmalat veya tedariki için yapılan masrafların tümü bu kapsamda yer almaktadır.

⁹⁵ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 744.

⁹⁶ **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 207, 208.

döner varlıkların düşük değerlemesi, aktiflerin düşük değerlendirilmesi suretiyle gizli yedek akçe ayrılması yöntemleridir⁹⁷.

- Gereğinden fazla amortisman ayrılması

Amortisman itfa veya yenileme akçesi olarak pasifte ayrı bir kalem olarak da gösterilebilir. Gereğinden fazla ayrılan amortisman ayrılması sonucu gizli yedek akçe oluşur⁹⁸.

- Yüksek oranda veya gerekmediği halde karşılık ayrılması

İleride gerçekleşme ihtimali olan riski aşan ölçüde karşılık ayrılması da gizli yedek akçe ayrılma yöntemidir⁹⁹.

- İşlevsiz kalan karşılığın bilançoda gösterilmeye devam edilmesi

Karşılığa konu risk gerçekleşmediği veya gerçekleşme ihtimalinin kalmadığı durumlarda karşılık serbest kalır. Buna rağmen karşılık kar-zarar hesabına aktarılmaksızın karşılık kaleminde tutulması gizli yedek akçenin oluşmasına sebebiyet verir¹⁰⁰.

V. KAR PAYI ALMA HAKKININ YEDEK AKÇE AYRIMI İLE SINIRLANDIRILMASI

TTK. 452. madde gereğince müktesep hak, kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre, genel kurul ve yönetim kurulu kararlarına tabi olmayan haklardır. Pay sahibinin kar payı alma hakkı da müktesep haklardan sayılmıştır¹⁰¹.

Müktesep haklar iki bakımdan önem arz eder:

⁹⁷ Karayalçın, s. 124; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 756; Türk, Gizli Yedek Akçeler, s. 207, 208.

⁹⁸ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 753, 756; Türk, Gizli Yedek Akçeler, s. 209.

⁹⁹ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 756; Karayalçın, s. 124; Türk, Gizli Yedek Akçeler, s. 210.

¹⁰⁰ Karayalçın, s. 124; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 752; Türk, Gizli Yedek Akçeler, s. 210.

¹⁰¹ Tekinalp, Ünal: "Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri, İstanbul 1979, s. 438.

- Esas mukavele değiştirilirken müktesep haklarda münferit pay sahibinin rızası olmaksızın hiçbir değişiklik yapılamaz,

- Genel Kurul kararlarına karşı açılacak iptal davalarında esas mukavelenin değiştirilmesiyle ilgili olsun olmasın münferit pay sahipleri müktesep haklarının ihlal edildiğini ileri sürebilirler¹⁰².

Ancak kar payının kanunda müktesep hak olarak kabul edilmesi onun hiçbir şekilde sınırlanamayacağı anlamına gelmemektedir. Nitekim kanunumuz 469. madde 1. fıkrasında, kar payının ihtiyari yedek akçelerle kanun ve esas sözleşme hükmünce ayrılması gerekli diğer paralar safi kardan ayrılmadıkça kar payı dağıtılamaz demek suretiyle hem kar payını bunların arkasına bırakmış hem de dağıtılmasını şarta bağlamıştır¹⁰³. Buradan da hareketle müktesep hakların özüne dokunulmayacak şekilde sınırlandırılmasını kabul etmek gerekir. Bu itibarla kar payı hakkını mutlak değil nisbi müktesep hak olarak kabul daha doğru olacaktır¹⁰⁴. Mevcut olmayan bir karın varmış gibi gösterilerek karın dağıtılması, ortaklara sermaye iadesi anlamına geleceği için sermayenin korunması ilkesine aykırılık teşkil edecektir¹⁰⁵.

VI. YEDEK AKÇELERİN BİLANÇODA GÖSTERİLMESİ

Bilanço aktif ve pasif kısımdan oluşmaktadır. Bilançonun aktif kısmı varlıkları, pasif kısmı ise bunların kaynaklarını gösterir. Kaynaklar öz kaynaklar (Esas sermaye, yedek akçeler, kar) ve yabancı kaynaklar (borçlar) olarak ayrılır. Bunlar dışında amortismanlar ve karşılıklar da bilançonun pasif kısmında yer almaktadır. Açık yedek akçeler tanımında da verdiğimiz üzere, bilançonun pasif kısmında öz kaynak kalemleri içinde düzenlenmiştir.

Gizli yedek akçeler ise bilançoda gözükmeyen yedek akçelerdir. Gizli yedek ancak yıllık bilanço açısından söz konusu olabilecektir. Bunun yanında şirketin vergi yükümlülüğünün kapsamını, yani vergi matrahını göstermeyi amaç edinen vergi bilançosu açısından gizli yedek akçe ayrılamaz¹⁰⁶.

¹⁰² **Birsel**, Mahmut T.: Yargıtay Kararları Işığında Şirket Karı Konusunda Anonim Şirket İle Paysahibi Ararsındaki Menfaat Çatışması, Ankara 1971, s. 26, 27.

¹⁰³ **Tekinalp**, s. 438.

¹⁰⁴ **Karayalçın**, s. 131; **Tekinalp**, s. 439.

¹⁰⁵ **Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan: Ticaret Hukuku Bilgisi, Bursa 2012, s. 265.

¹⁰⁶ Ancak kendiliğinden oluşan gizli yedek akçeler ile VUK 315. maddesi gereği amortismana tabi iktisadi kıymetlerin değeri, %20 nispetinden fazla olmamak üzere serbestçe

Bunun yanında açılış bilançosu, tasfiye bilançosu, borca batıklığı tespit bilançosu oluşturulurken bilançoların aktif tarafına her türlü mal varlığı konuları bilançonun düzenlendiği tarihteki değerleri esas alındığından bu çeşit bilançolarda her çeşit gizli akçe çözülür¹⁰⁷.

VIII. YEDEK AKÇELERİN ÇÖZÜLMESİ VE KULLANILMASI

A. Kanuni Yedek Akçeler

TK. 519/ 3'e göre kanuni yedek akçeler, esas sermayenin yarısını geçmedikçe yalnız zararların kapatılması veya işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi devam ettirmeye, işsizliğin önüne geçmeye veya sonuçlarını önlemeye elverişli tedbirlerin alınması için harcanabilir. Bu hüküm emredici bir hükümdür. Genel Kurulun oybirliği ile alacağı bir kararla dahi değiştirilemez.

Esas sermayenin yarısını aşan kısım için bu sınırlama ortadan kalkmaktadır. Bu durumda esas sermayenin yarısını aşan kısım için genel maksatla bağdaşır nitelikte serbestçe tasarrufta bulunulabilir¹⁰⁸.

B. Serbestçe Ayrılan Yedek Akçeler

Şirketin gerek esas sözleşmeye hüküm koyarak gerekse genel kurul kararıyla ayırdıkları yedek akçeler, belirli bir maksat ihtiva etmemeleri ve kanuni yedek akçe niteliğinde sayılmamaları durumunda, ortaklık yararı olmak şartıyla serbestçe harcanabilir. Belirli bir amacı ihtiva eden yedek akçelerin ise bu amaca uygun harcanmaları gerekir. Aksi durum genel kurulun bu yedek akçeleri kullanma kararının iptali istemine yol açar¹⁰⁹.

C. Gizli Yedek Akçeler

Gizli yedek akçelerin çözülmesi ve kullanılması yetkisini de yönetim kuruluna vermiştir. Yedek akçelerin çözülmesi demek bilançoda görünür hale gelmesi demektir. Bu nedenle gizli yedek akçelerin çözülmesi öz kay-

tayin edilmek üzere sınırlı da olsa fazla amortisman ayrılarak gizli yedek akçeler vergi bilançosu açısından da söz konusu olabilir.

¹⁰⁷ **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 177.

¹⁰⁸ **Tekil**, s. 493, 494.

¹⁰⁹ **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s. 767.

naklarda bir artış yaratmaz. Gizli yedek akçeler iradi veya irade dışı çözülebilirler¹¹⁰.

Gizli yedek akçelerin genel kurulca işletmenin devamlı gelişimi ve mümkün olduğunca istikrarlı kar payı dağıtımı için uygun ve faydalı şekilde kullanımı dışındaki kullanımlar yönetim kurulunun sorumluluğunu gerektirir¹¹¹.

SONUÇ

Sermaye şirketleri tarafından, ileri de doğabilecek ve şirketin işleyişini olumsuz olarak etkileyebilecek risklere karşı tedbir olarak, kazançlardan pay ayrılmasına yedek akçe denir. Yedek akçeler ayrılmalarını öngören kaynak açısından kanuni yedek akçeler, esas sözleşmeye dayanılarak ayrılan (ihtiyari) yedek akçeler ve genel kurul kararıyla ayrılan (olağanüstü) yedek akçeler; kullanım serbestliğine sahip veya amaca bağlı olmaları açısından genel amaca bağlı yedek akçeler ve belirli amaca bağlı yedek akçeler; bilançoda yer alışlarına göre açık ve gizli yedek akçeler; ayrıldıkları kaynağın kökeni bakımından kar yedekleri ve sermaye yedekleri olarak türlere ayrılır. Yedek akçelerin ayrılması da türlerine göre farklılık göstermektedir.

Yedek akçelerin bilançoda gösterilmesi bakımından açık yedek akçeler bilançoda gözükmür ve bilançonun pasif kısmının özkaynak kaleminde yer alır. Gizli yedek akçeler bilançoda gözükmez.

Yedek akçelerin çözülmesi ve kullanılması bakımından; kanuni yedek akçeler Ticaret Kanunu m. 519/3'e göre; esas sermayenin yarısını geçmemek üzere sadece zararların kapatılması veya işlerin iyi gitmediği zamanlarda gerekli tedbirlerin alınması için kullanılabilir. Esas sermayenin yarısını aşan kısım için ise; genel maksatla bağdaşır nitelikte serbestçe tasarrufta bulunulabilir. Serbestçe belli bir amaç olmaksızın ayrılan yedek akçeler ortaklık yararına olmak şartıyla serbestçe harcanabilir. Belirli bir amaç için ayrılan yedek akçelerin ise bu amaca uygun kullanılması gerekir. Gizli yedek akçeler yönetim kurulu kararıyla, işletmenin devamlı gelişimi ve istikrarlı kar payı dağıtımı için kullanılabilir.

¹¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 216, 217.

¹¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Türk**, Gizli Yedek Akçeler, s. 219, 220.

KAYNAKÇA

- Akbulak**, Yavuz: “Anonim Şirketlerde Kar Dağıtım Esasları ve Yedek Akçeler”, Ünal Tekinalp’e Armağan, C. I, İstanbul 2003.
- Altaş**, Soner: “Anonim Şirketlerde Eş Zamanlı Sermaye Azaltımı ve Arttırımı”, Mali Çözüm Dergisi, Temmuz-Ağustos 2014.
- Altaş**, Soner: “Anonim Şirketlerde Kanuni ve İhtiyari yedek Akçe Ayrımı”, Bankacılık Dergisi, Sayı:93, 2015.
- Altaş**, Soner: “Anonim Şirketlerde Yedek Akçeler”, Bankacılık Dergisi, Sayı:96, 2016.
- Altaş**, Soner: “Anonim ve Limited Şirketlerde Birinci Temettütün Ödenmesi Zorunlu Mudur”, Mali Çözüm Dergisi, Eylül-Ekim 2003.
- Ansay**, Tuğrul: Anonim Şirketler Hukuku, 6. Bası, Ankara 1982.
- Arslanlı**, Halil: Anonim Şirketler, C. IV-V, Anonim Şirketin Hesapları, Anonim Şirketin İnfisahi ve Tasfiyesi, İstanbul 1961.
- Başak**, Levent: “TTK. ve SPK. Hükümlerine Göre Kar Payı Avansı Dağıtımına İlişkin Esaslar ve Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar”, Vergi Sorunları Dergisi, Kasım 2012, Sayı: 314.
- Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan: Şirketler Hukuku, II. Baskı, Bursa 2012.
- Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan: Ticaret Hukuku Bilgisi, Bursa 2012.
- Birsel**, Mahmut T.: Yargıtay Kararları Işığında Şirket Karı Konusunda Anonim Şirket İle Payscale Ararsındaki Menfaat Çatışması, Ankara 1971.
- Birsel**, Mahmut Tefrik: “İstikrarlı kar dağıtımını temin için ayrılacak yedek akçeler ile idare meclisi azalarının kazanç payları arasındaki ilişki”, BATİDER 1955, C. III, S. 2.
- Çalışkan**, Merdan: “Yapı Kooperatiflerinde Ayrılan Ortaklara yapılacak ödemeler ve Varlıklardan Pay Verilmesi”, Mali Çözüm Dergisi, Kasım-Aralık 2011.
- Çevik**, Orhan Nuri: Uygulamada Şirketler Hukuku, II. Bası, Ankara 1994.
- Çevik**, Orhan/**Azık**, Kenan: Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, Ankara 1971.

- Çevik**, Orhan: Anonim Şirketler, 4. Bası, Ankara 2002.
- Doğanay**, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. II, 2. Bası, Ankara 1981.
- Domaniç**, Hayri: Anonim Şirketler, İstanbul 1978.
- Erdamar**, Cengiz: Anonim Ortaklıkta Karın Dağıtım ve Vergilendirilmesi, İstanbul 1982.
- Eyüpgiller**, Servet: Bankalar Kanunu Şerhi, 1981.
- İmregün**, Oğuz: Anonim Ortaklıklar, 3. Bası, İstanbul 1974.
- Karayağçın**, Yaşar: Muhasebe Hukuku, Ankara 1988.
- Kayar**, İsmail: “Hisse Senedi Yatırımcısının Korunması Açısından HAAO’-larda Kar Dağıtım” Ünal Tekinalp’e Armağan, C. I, İstanbul 2003.
- Kumkale**, Rüknettin: Anonim Şirketler, Ankara 2003.
- Kumkale**, Rüknettin: Limited Şirketler, II. Bası, Ankara 2006.
- Moroğlu**, Erdoğan: Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, 2. Bası, İstanbul 2003.
- Örmeci**, Musa: “Anonim Şirketlerde Yedek Akçeler ve Kar Dağıtım”, Vergi Dünyası 1988, C. VI, S. 81.
- Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal/**Çamoğlu**, Ersin: Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 8. Bası, İstanbul 2000.
- Tekil**, Fehima: Anonim Şirketler Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1998.
- Tekinalp**, Ünal: “ Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri, İstanbul 1979.
- Türk**, Ahmet: “Anonim Ortaklıkta Gizli Yedek Akçeler”, DEÜHFD 2002, C. IV, S. 4.
- Türk**, Ahmet: Anonim Ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığın Hukuki Sonuçları, Ankara 1999.
- Ulusoy**, Yasin: Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim, Ankara 2007.
- Yavuz**, Mustafa: “Anonim Şirketlerde Kar Payı Alma Hakkını Kısıtlayan Unsurlar”, Mali Çözüm Dergisi, Kasım-Aralık 2013.
- Yılmaz**, Ejder: Hukuk Sözlüğü, 4. Bası, Ankara 1992.